

Domine János¹

A RENDSZERVÁLTÁST KÖVETŐ ÉVTIZED KATONAI LOGISZTIKÁJÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE

CHALLENGES AND DIFFERENT BUDGETARY ASPECTS OF MILITARY LOGISTICS DURING THE TRANSITION IN THE LAST DECADE OF TWENTIETH CENTURY

DOI: 10.30583/2019/1-2/114

Absztrakt:

Nem kívánok elméleti fejtegetésekbe bocsátkozni a logisztika kérdéskörében. Számomra a logisztika mindenkor az alaprendeltetés betöltéséhez a feltételek biztosítását jelenti. A napjainkban – a NATO szövetségi rendszer tagjaként – használt értelmezésig a rendszerváltást követő 10 - 15 év alatt jutottunk el. A 90-es évek kezdetén még a korábbi (Varsói Szerződés) szövetségi rendszerben alkalmazott anyagi-technikai biztosítás fogalomköre volt értelmezve. Ebből kiindulva kívánom a rendszerváltást követő évtizedre vonatkozó gondolataimat összefoglalni.

Kulcsszavak: anyagi-technikai biztosítás, logisztika, költségvetés, válsággazdálkodás

Abstract:

In this article, my goal was not to enter a theoretical analysis of logistical science. For my personal view, the basic task of the military logistics is to provide support for the forces, which provision is necessary for the successful fulfilment of their assigned tasks. The Hungarian Defence Force has been adapted the definition and the practice of logistics, used by NATO Alliances for 10-15 years since 1990. At the beginning of the 1990s, in Hungary we used the concept of material-technical provision, implemented by forces of former Warsaw Pact countries.

---

¹ Domine János nyugállományú dandártábornok az MH Logisztikai Főigazgatóság egykori főigazgatója, a Honvédségi Nyugdíjas Klubok Országos Szövetségének elnöki tisztséget ellátó alelnöke

Based on this environment, I have attempted to summarize my thoughts about this period.

Keywords: *material-technical provision, military logistics, budget, crisis management*

A haderő logisztikai (anyagi-technikai) biztosítása döntő részben a rendszerváltás előkészítés időszakában kialakított Magyar Honvédség Parancsnokság szervezetében létrehozott Anyagi-Technika Főcsoportfőnökség (ATFCSF-ség) feladatát képezte. Az akkori, viszonylag kis létszámú (mintegy 150 fős) Honvédelmi Minisztérium a logisztikai biztosítás felsőszintű tervezésére és irányítására csak szűk körben volt képes, gyakorlatilag csak a tárcaszintű együttműködést végezte.

Az anyagi-technikai biztosítás anyagcsoportokra bontva ún. anyag-nemfelelősi rendszerben történt. Ez azt jelentette, hogy az anyag-nemfelelős szakterületén a gazdálkodás valamennyi folyamatát működtette, teljes körű belső szakmai szabályozással és a feladata ellátásához szükséges szervezettel rendelkezett. (Az akkori szabályozás szerint 21 szakterület rendelkezett anyag-nemfelelősi jogosítványokkal.) A biztosítás ezen rendkívül összetett rendszerét még a gazdálkodás szintjei és tagozatai: központi (felső és közép), csapat (haderőnem, közép és dd. - e.) is tovább bonyolították. Csak megemlítem, hogy 1990-ben az anyagi-technikai biztosítással foglalkozó létszám több mint 14 000 fő volt.

A gazdálkodás szervezeti működési rendjét tovább bonyolította, hogy 1989-ig a Vezérkar gazdasági tervező-szervező koordináló szerepe rendkívül nagy volt. Ennek megszűnésével szükségessé vált az anyagi-technikai biztosítás legfelsőbb szintjén gazdasági tervező-koordináló szervezet, az ATFCSF-ség Gazdálkodási Csoportfőnökség létrehozása. A csoportfőnökségnek az ATFCSF-ség szervezetébe tartozó 14 anyag-nemfelelősön túlmenően további 6 szakterület irányában is gazdálkodási koordináló feladatköre volt. (Az elhelyezési szakterület 1997-ig nem tartozott ebbe a körbe.) A piacgazdaságra történő áttérés szükségessé tette a hadsereg beszerzési rendszerének módosítását is. Az ATFCSF-ség alárendeltségében 1991-92-ben létrehozott Gazdálkodási Hivatal alapvető feladatát a hadsereg hazai és importbeszerzéseinek fokozatos átvétele jelentette. (A rendszerváltásig a katonai import kényszerpályás volt, döntő részben a TKV² útján történt.)

---

² TKV: Technika Külkereskedelmi Vállalat (a szerkesztő megjegyzése)

A 90-es évek első felének legnagyobb problémáját a szabályozottság hiányában látom. Az ATFCSF-ség részéről az egyes részterületek szabályozására belső intézkedések kerültek kiadásra, de tárcaszintű átfogó szabályozás hiányában csak részben fejthették ki hatásukat.

Az akkori időszakra vonatkozóan levonható tapasztalatom az, hogy csak egy adott területre vonatkozó szabályozás még mindig jobb, mint a szabályozás teljes hiánya. Egy adott szinten a vezető egyik legfontosabb feladata a szabályozottság minimális mértékű megteremtése.

A hadsereg működésének meghatározó tényezője a rendelkezésre bocsátott költségvetés nagysága. Ennek összefoglaló adatait az 1. számú táblázat tartalmazza. A táblázatból látható, hogy a költségvetés névértéke egyenletesen nőtt, tíz év alatt közel négyszeresére emelkedett. Egészen más a helyzet, ha a biztosított költségvetés reálértékét vizsgálva azt látjuk, hogy 2000-ben a költségvetés reálértéke az 1990-esnek csak 66%-a. Mivel minden hadseregben a költségvetési kiadás jelentős hányadát a személyi kiadások jelentik, célszerű áttekinteni a költségvetésnek a létszámváltozással korrigált reálértékét is. Úgy gondolom, hogy gazdaságilag ez az egyik legjobban értékelhető számsor.

Ha áttekintjük az MH békelétszámának alakulását (2. sz. táblázat), azt látjuk, hogy a létszám 12 év alatt megközelítőleg 1/3-ára csökkent. A létszámmal korrigált költségvetési reálérték mutatja azt, hogy az MH előbbiekben jelzett létszámcsökkenése egy - egy évben átmenetileg megállította a reálérték-csökkenést, de igazából az 1990-es értéket csak 1998-ban közelítette meg.

Gazdasági szempontból értékelve ezeket a számokat, jelenleg is vállalhatónak tartom azt az akkori években hangoztatott véleményt, hogy az MH-nak a 90-es évek végére kialakult állapotához az elaprózott létszámcsökkentés is hozzájárult. A Magyarországon meglévő – az évtized első felében 25% körüli és később is két számjegyű - inflációt a létszámcsökkentés nem tudta ellensúlyozni, az MH anyagi technikai állapota folyamatosan romlott.

Természetesen mai fejjel gondolkodva, az elaprózott létszámcsökkentéssel kapcsolatos véleményemmel szemben felhozhatók komoly ellenérvek. Ezek pl. országvédelmi, hadászati - hadműveleti, szervezési és emberi oldalról jelentkeznek, amelyek a döntéseknél meghatározó jelleggel bírtak.

A HONVÉDELMI TÁRCA KÖLTSÉGVETÉSE 1989-2000

1. számú táblázat

Évek	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Nominálérték (Mrd Ft)	44,3	46,2	53,5	61,2	67,4	70,9	76,9	85,9	96,8	122,5	164	184
Reálérték (Mrd Ft)	47,8	40,9	31	28,8	25,8	21,8	19,3	17,4	17,3	18,7	25,9	26,9
Létszámmal korrigált reálérték (Mrd Ft)	47,8	41,2	44,3	41,5	37,7	33,7	32,9	34,2	38,3	41,4	58,9	66,8
GDP-hez viszonyított %-os arány*	2,79	2,52	2,33	2,08	2,24	1,83	1,65	1,26	1,26	1,24	1,65	1,61
GDP-hez viszonyított %-os arány	2,79	2,52	2,33	2,08	5,6	2,14	1,35	1,31	1,62	1,33	1,76	1,61
Bevétel (Mrd Ft)	2,6	6,2	7	7	7,6	8,4	11,3	10,5	12,8	14,5	29,4	0
Támogatás (Mrd Ft)	45,2	40	46,5	54,2	59,8	89,5	65,6	75,4	84	108	134,6	184
Beruházás és fejlesztés %-a a költségvetésben	11,6	9,8	6,4	6,8	4,9*	2,7*	4,1	5,8*	5,7	10	13,3*	15,9
Fejlesztés %-a a költségvetésben	n.a.	n.a.	n.a.	4,1	3,5*	1,3*	2,4	2,7*	4,5	1,9	2*	3,8

* Az orosz államadóság fejében történt hadiszállítások nélkül.

AZ MH BÉKELÉTSZÁMÁNAK ALAKULÁSA 1989-2000

2. számú táblázat

Évek	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
MH létszám	155 700	143 200	121 600	100 000	100 000	99 248	92 175	81 266	66 872	57 531	53 150	53 095
tiszt	17 800	17 300	16 800	14 400	13 700	16 320	16 321	14 368	11 770	11 450	8 420	8 340
tiszthelyettes	12 700	12 700	11 900	8 950	8 300	10 682	10 862	9 713	10 280	10 600	9 700	9 785
szerződéses katona	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5 330	5 351
sorkatona	91 900	81 000	65 300	51 100	52 340	47 336	43 964	37 959	30 372	26 581	20 500	20 394
polgári vagy közalkalmazott	33 300	32 500	27 600	26 000	25 660	24 910	21 208	19 208	14 450	8 900	9 200	9 225
Pályaelhagyó tiszt*	n.a.	2 088	1 921	n.a.	n.a.	n.a.	836	1 187	1 166	287	n.a.	n.a.
Pályaelhagyó tiszthelyettes*	n.a.	1 851	1 769	n.a.	n.a.	n.a.	842	1 091	1 107	353	n.a.	n.a.

* Normál nyugdíjazás és elhalálozás.

Itt kívánom megjegyezni, hogy 1999-ben a Honvédelmi Minisztérium megbízásából egy munkacsoportot vezetve végeztünk egy komoly felmérést (számvetést) a költségvetésileg finanszírozható és ki-egyensúlyozottan működtethető haderőre. Az akkori állami költségvetési előrejelzések, valamint a haderő finanszírozási szükségletei alapján a végeredmény az volt, hogy 30 ezer fő körülivel nagyobb haderő költségvetésileg nem tartható el.

A költségvetési helyzet értékelésénél meg kell említeni egy magyar sajátosságot, a bevételi előírást. (Visszautalva az 1. számú táblázatra.) Az nyilvánvaló, hogy egy költségvetési szervnek van működési bevétele (pl. belső szolgáltatások térítése, kártérítések, lakbérbevételek stb.). A teljesíthető bevételek a HM tárcánál - a 90-es évek közepétől a katonai egészségügyi intézetek OEP térítéseivel együtt - a költségvetési kiadások 4 - 5%-át érték el. A költségvetési törvényekben előírt, a kiadási előirányzatok 12-15%-át elérő bevételi előirányzat teljesíthetlensége egyidejűleg a felhasználhatóságot csökkentette. A tárca nem teljesülő bevételi előirányzatainak zömét a logisztikai szakterület viselte. Példaként megemlítve: az anyagi-technikai szakterület az 1991-re előírt 3,6 Mrd Ft-os bevételi előirányzatából 1,9 Mrd Ft -ot teljesített. (A helyzet értékelésére: A szakterület 1991. évi kiadási előirányzata 14,8 Mrd Ft, támogatási előirányzat 11,2 Mrd Ft, bevételi előirányzat 3,6 Mrd Ft.) A következő években ilyen arányt már nem lehetett teljesíteni, a teljesítés az előirányzat 15 - 20%-ára zuhant. Ez a visszás helyzet 2000-re szűnt meg, amely évtől kormányzati döntés alapján a bevételi előirányzat törlésre került. Gazdasági értelemben a túlzott mértékű bevételi előirányzat a védelmi kiadások tényleges csökkentését jelentette. Az akkori évek költségvetési vitái eredményeként a pénzügyminisztérium az állami költségvetés összeállítása során többször emelte a tárca kiadási előirányzatát úgy, hogy egyidejűleg a bevételi előirányzatot emelte a támogatás helyett. Könnyen belátható, hogy ez csak látszatemelés volt.

A tapasztalat abban összegezhető, hogy a védelmi kiadásokkal szemben, ha az állam ténylegesen a törvényben meghatározott összeget tervezi a haderőre fordítani, bevétel csak a valóban realizálható mértékben írható elő.

Az akkori évek költségvetési helyzetének gyakori jellemzője volt az előirányzatok év közti csökkentése. Ez akkor következett be, ha az állami költségvetés egyensúlya vagy többletkiadások, vagy valamilyen állami bevétel elmaradása miatt veszélybe került. Az évközi

keretcsökkentések azzal jártak, hogy törölni kellett korábban tervezett feladatokat, melynek következtében az anyagi-technikai biztosítás feszültségei tovább növekedtek. Az is jellemző volt, hogy a csökkentési javaslatokat rendkívül rövid határidővel kellett összeállítani, ezért alapos elemző - értékelő munkára nem volt lehetőség, a döntések viszonylag szűk körben születtek meg.

A fentiekben vázolt költségvetési helyzet kezelését az előrelátás hiánya miatt erős központosítással, jelentős tartalékképzéssel és kézi vezérléssel végeztük. Ez azzal járt, hogy a tartalékolt összegek az év vége felé kerültek felhasználásra, amely egyes esetekben, a külső szemlélő számára nem elég célirányosnak tűnhetett. Most is úgy látom, hogy az akkori helyzetet csak a fentiekben jelzett módszerekkel lehetett kezelni.

Tapasztalatom abban összegezhető, hogy a bizonytalanság és az előrelátás hiánya esetén ezek célravezető módszerek.

A vázolt költségvetési helyzetből adódóan az anyagi-technikai szakterület a 90-es évtizedben gyakorlatilag válsággazdálkodást folytatott, a haderő biztosítását összességében még a minimumigények szintjén sem tudta végezni. Emellett még ezen időszakban az anyagi-technikai szakterületnek kezelnie kellett a haderőcsökkentés következményeit. El kellett végezni az anyag-, eszközátcsoportosításokat, központi tárolásba vonni a feleslegeket, meg kellett szervezni a nemzetközi egyezmények és kormányzati döntések alapján felesleges haditechnika és hadianyag megsemmisítését. Logisztikai feladatként jelentkezett a különféle ENSZ missziókban (pl. Ciprus, Sinai-félsziget), valamint az évtized közepétől a NATO békefenntartó műveletekben (IFOR-SFOR, KFOR, Albánia) résztvevő magyar alegységek felszerelése és az utánpótlás biztosítása is.

A haditechnika- és hadianyag-megsemmisítések akkori helyzetéről néhány adalék. A hagyományos fegyverzet csökkentéséről kötött nemzetközi egyezmény alapján végrehajtásra került 600 db harckocsi, 450 lövész páncélos, több száz darab tüzérségi eszköz megsemmisítése. A gyalogsági taposóaknak megsemmisítéséről szóló Ottawai Egyezmény alapján 420 000 gyalogsági taposóakna megsemmisítése történt meg. A lejárt szavatosságú harcanyagokból több mint 80 000 harckocsi akna, 1500 folyami bomba, több ezer tonna lőszer és kézigránát került megsemmisítésre.

Gazdaságilag kiemelendő, hogy ezek gyakorlatilag „null-szal-dós” megállapodásokkal történtek. A megsemmisítések a hadipari vállalatoknak kapacitáslekötést jelentettek, a költségeik fedezetét a hasznosítható anyagok értéke jelentette. Úgy gondolom, hogy ez a jövő számára is hasznosítható tapasztalat.

Természetesen, a fentiek mellett a logisztikai szakterületnek is végre kellett hajtania saját létszámcsökkentését (1999 végére a logisztikai szakállomány az induló 14 000 fős létszámról mintegy 6 000 főre csökkent). A hadsereg felsőszintű logisztikai vezető szerve 1989. december 1-től, az Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség megalakulásától, tíz év alatt több átszervezésen (1992, 1995, 1997) esett át.

Szilárd meggyőződésem, hogy az 1990-es évtized „logisztikai túlélésének” meghatározó eleme volt az ún. anyagnemfelelősi rendszer megtartása. Ez a meggyőződésem nincs ellentmondásban azzal, hogy a hadsereg méretének csökkentésével a későbbiekben az ágazatcsoportos vagy összevont biztosítási rendszert is helyesnek tartottam.

Itt kívánom megjegyezni, hogy a 90-es évek elején a számítástechnikai támogatás a mai viszonyokhoz képest „gyermekcipőben” járt. Az akkor elérhető IBM asztali számítógépek teljesítménye és szoftver-támogatása a mai helyzethez képest elképzelhetetlenül alacsony volt. A hadsereg akkori anyagnomenklatúrájába mintegy 600 ezer anyagféleség tartozott. Ezt az adattömeget döntő részben „kisipari” módszerekkel és emberi fejjel kellett kezelni. Ezt csak az akkori széttagolt anyagnemfelelősi rendszer tudta megoldani. Természetesen, a haderőcsökkentéssel és az ezzel együtt járó eszközkivonásokkal a nomenklatúra terjedelme lényesen csökkent. (Pl. egy repülőeszköz-típus kivonása mintegy 20 000 db anyagszám-csökkenéssel járt.)

Az előzőekben utaltam a szakterület válsággazdálkodására. A költségvetési gazdálkodásban a szigorú takarékoság mellett az alábbi elsőbbségi sorrend érvényesült:

- a személyi állomány, ezen belül a sorállomány személyi szükségleteinek biztosítása (pl. ételmezés, gyógyszer, a ruházat mosatása);
- a működés napi feltételeinek minimális szintű biztosítása (közüzem, béke híradás, mozgás, szállítás);

- a nemzetközi kötelezettségek teljesítése (fegyverzetmegsemmisítés, ENSZ és NATO békefenntartó műveletekben résztvevők biztosítása);
- a kiképzés feltételeinek minimális szintű biztosítása;
- a haderő számára létfontosságú ipari kapacitások elemeinek biztosítása (annyi megrendelés, hogy az adott üzem tartósan ne legyen veszteséges);
- a haditechnika, objektumok messze a minimum alatti fenntartása, javítása, állagmegóvása;
- haditechnikai fejlesztés.

A fentiek érvényesítése a költségvetés felhasználása mellett a gazdálkodás más módszerei és eljárásai alkalmazásával történt. Ezekből néhányat kiemelve:

- a raktári készletek felélése;
- a haderőcsökkentéskor felszabadult „B” és „M” készletek felhasználása;
- a fenntartási és zárolt készletszintek csökkentése;
- ellátási tagozatok megszüntetése, ezen tagozatok készleteinek felhasználása;
- a haditechnika és az ingatlanállomány „kizsákmányolása” (javításközi üzemidők növelése, túlüzemeltetés, javítások, felújítások halasztása);
- korszerűsítések, eszközcserek halasztása, törlése.

Az eredmény:

- a technikai eszközök hadrafoghatósági szintje kritikussá vált;
- a laktanyák, objektumok leamortizálódtak;
- a szolgálati feltételek, az élet- és munkakörülmények romlottak;
- a haderőnél iszonyatos elfekvő készlet, lejárt szavatosságú hadianyag halmozódott fel.

Az állandó hiánygazdálkodás, a folyamatos kényszertakarékossági intézkedések kiszámíthatatlan helyzetet teremtettek.

Az előbbieken többször volt szó a készletekről. Értelmezésemben a készlet egy gyűjtőfogalom. Beleértem a haderő életéhez, felkészítéséhez, háborús alkalmazásához szükséges valamennyi anyagot, alkatrészt, lőszer, rakétát, önálló alkalmazásra nem képes fődarabot stb. Ezek szintjét béke időszakban a haderő normál működéséhez szükséges mennyiségben célszerű meghatározni. A hadi készletek szintje a haderő tervezett (feltételezett) alkalmazásától függ. Ezt mindenkor a Vezérkarnak kell meghatároznia. Szövetségi rendszerben lehetnek külső „kapaszzkodók”. A 90-es években országunk nem volt része egyik szövetségnek sem. Magánvéleményem szerint a haderőnkkel szembeni elvárások nem voltak egyértelműek, ezért a Vezérkartól a gazdasági tervezők nem kaptak követelményeket. Ez abban a helyzetben a logisztika nehézségeit fokozta.

Ezért úgy látom, hogy a megalapozott logisztikai tervezéshez mindenképpen szükséges az adott költségvetési lehetőségekkel összehangolt vezérkari szintű követelmény.

A haderő egyre romló anyagi-technikai helyzetét valamelyest enyhítették a Német Szövetségi Köztársaságtól a korábbi keletnémet haderő eszközeiből és felszerelési anyagi készleteiből kapott segély-szállítmányok, de a napi működés legnehezebb területein a helyzetet lényegesen nem befolyásolták. (Zárójelben megjegyezve, még egyes területeken a feleslegek felhalmozódásához is hozzájárultak. Emellett a kapott anyagok Magyarországra szállítása is százmilliós nagyságrendű kiadásokat is jelentett.)

Az 1990-es évtized logisztikai helyzetének értékeléséhez hozzátartozik az is, hogy technikai vonatkozásban rendkívül nagy összegekben érkezett a Magyar Honvédséghez haditechnikai eszköz. Több mint egymilliárd dollár értékben az orosz államadóság terhére 28 db MiG-29-es repülőgép, több száz lövészpáncélos, METISZ páncéltörő eszközök érkeztek be. Megközelítőleg 25 milliárd forint összegben korszerű, kis magasságú légvédelmi eszközrendszer (MISTRAL) beszerzése történt meg. Belorussziától nagyon kedvező áron több mint 100 db T-72-es harckocsit vásároltunk. Több mint egymilliárd forint értékben a katonai repülőgépekbe nemzeti idegen-barát azonosítórendszer került beépítésre.

A haditechnikai eszközök fenti nagyságrendű beérkezése ellenére az akkori helyzet úgy értékelhető, hogy a logisztikai összhelyzet nem javult. (Ezt jól mutatja a honvédség főbb haditechnikai eszközeinek helyzetét összefoglaló 3. számú táblázat.)

AZ MH FŐBB HADITECHNIKAI ESZKÖZEINEK HELYZETE (1990-S ÉVEK VÉGÉN)

3. számú táblázat

Eszközcsoportok	Szükséges	Van	Hadrafogható	Beszerezés	Átlagos életkor	Rendszerben tartható	Javítandó %	Elmaradt javítás költsége (M Ft)
Tűzérési eszköz	1590	2901	1800	1960-1988	30	2005-2015	25	800
Rádiótechnika	292	607	300	1967-1994	25	2008-2015	50	2500
Rakétatechnika	414	722	544	1975-2000	22	2000-2012	60	2950
Lőszer (e.db)	263 190 000	323 723 000	230 000 000	1960-1999	20	2000-2020	15	700
Gyalogsági fegyver	223 900	381 000	285 750	1950-1999	25	2000-2020	15	500
Harckocsi	427	806	606	1968-1996	20	2 010	50	1000
Lánctalpas pszh	349	506	380	1978-1987	18	2 010	55	780
Harckocsivontató	192	208	130	1970-1994	23	2 010	60	1420
Kerekes pszh	507	1 121	665	1970-2000	20	2 015	50	660
Gépkocsi	28 558	13 920	5 112	1962-1999	19	2 010	75	14 000
MiG 29B	22	21	7	1993	7	2 015	57	23 000
MiG 29UB	6	6	3	1993	7	2 015	50	-
An-26	4	4	3	1975	25	2 013	25	-
Mi-24V	10	10	5	1985	15	2 014	50	3000
Mi-24D	22	26	7	1979	21	2 014	66	-
Mi-17	7	7	4	1983	17	2 015	35	500
Mi-9	1	1	1	1983	17	2 010	-	1200
Mi-8	35	35	20	1968-1986	27	2 010	40	-

A fent említett beszerzések azt eredményezték, hogy a Magyar Honvédség főbb haditechnikai eszközeinél elértük (egy-egy eszközöknél meg is haladtuk) a környező országok hadseregeinek haditechnikai eszközeinek színvonalát, de az összhelyzet lényegesen nem változott. Különösen rossz volt a gépkocsipark helyzete.

A logisztikai helyzet jellemzéséhez még egy adalék. Abban az időszakban létezett az ún. minősített időszak tervezés. Ennek alapvető célja a haderő alkalmazásra kész állapotba hozásához szükséges nemzetgazdasággal szembeni igények tervezése volt. Ez három szakaszt fogott át: előkészítési, veszélyeztetési időszak (6 hónap), minősített (hadi) időszak (néhány hét), helyreállítási időszak (6 hónap). A tervezői kényszerűség:

szükséglet (kell) - van = hiány (tervezendő).

A logisztikai szakterület minősített időszakos igénye a 90-es évek közepén több mint 300 milliárd forint volt. Ennek mintegy 2/3-a az előkészítési (veszélyeztetési) időszak szükségleteként jelentkezett, tehát a haderő alkalmazható állapotba hozásához kellett. (A gazdasági összehasonlításhoz: ez az összeg a logisztikai szakterület akkori éves költségvetésének több mint tízszeresét jelentette.) Megjegyzendő: a tervezés realitása már akkor is kérdéses volt, mivel a legégetőbb területeken a javítási (gyártási) kapacitásoknak az igények szintjére történő felfuttatása nem tűnt megvalósíthatónak.

A megfogalmazható tapasztalat az, hogy az ilyen tervezést csak a megvalósíthatóság keretein belül szabad végezni, minden egyéb az „álmok világába”, az önbecsapás fogalmába tartozik.

Az akkori időszak legégetőbb gondjainak enyhítésére bizonyos mértékig lehetőséget adott az állami tartalékolás „kihasználása”. A háborús célú tartalékok összetételének átalakításával jelentős nagyságrendben - igaz, többrendeltetésű készletként - hadiruházati alapanyag, gázalarc, tartós élelmiszer állami készletezése történt meg.

Az 1990-es évtized egyik legsúlyosabb kérdésének a tervezői előrelátás hiányát tekintem. Egy olyan rendkívül összetett szervezet, mint a haderő logisztikai biztosítását, csak évtizedes előrelátással lehet tervezni. Ennek az előrelátásnak a haderő létszámát, szervezetét, felszereltségét, diszlokációját, alaprendeltetésnek megfelelő alkalmazásra való felkészítését is át kell fognia. Amennyiben ez nincs meg, a

tervezés eredménye kétséges, és valamilyen szinten a pazarlás is jelentkezik.

Az akkori időszakban, az ország gazdasági lehetősége figyelembevételével - elsősorban önmagam számára - végeztem felméréseket (becsléseket) a haderő kiegyensúlyozott működéséhez szükséges költségvetési arányokról. Akkor úgy láttam, hogy a kiegyensúlyozott működés a védelmi költségvetés 1,9%-os GDP részesedésével elérhető. A védelmi költségvetés belső arányait akkoriban 35% személyi kiadásra, 35% működési költségre és 30% fejlesztési ráfordításra becsültem. Természetesen, ezekbe a számokba néhány százalékos eltérés „belefér”, de ha az eltérés jelentős, pl. a személyi jellegű kiadás 50% körüli, vagy a fejlesztési ráfordítás 15% alatti, a haderő kiegyensúlyozott működése kérdéses lehet. Meg kívánom jegyezni, hogy ezek a számok az akkori időszakra vonatkoznak, a jelenlegi haderő egészen más környezetben létezik.

A fentiekben gondolataimat logisztikai biztosítással foglalkozó szakemberként foglaltam össze³. Nem éreztem feladatomban a haderő lényegére vonatkozó következtetések levonását. Ezt az olvasók megítélésére bízom. Az ország gazdasági helyzetét figyelemmel kísérő személyként – miközben területünkön mindent megtettünk a minél magasabb költségvetésért – tisztában voltam azzal, hogy az akkori rendkívül súlyos gazdasági helyzetben az állam nem fordíthatott többet a haderőre. Tiszteletre méltónak tartom, hogy az akkori állami vezetés költségvetési forrásokon kívül (pl. orosz államadósság, német segélyszállítványok, tartalékolás stb.) is próbált enyhíteni a haderő nehézségein.

Felhasznál irodalom:

- Saját korabeli jegyzetek, számvetések, elemzések
- A katonai logisztika aktuális védelemgazdasági feladatai c. konferencián a szerző előadása / Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Védelemgazdasági Tanszék kiadványa /Budapest 2002/

---

³ Domine János nyá ddtbk. fenti időszakban betöltött beosztásai:
1990. március 1-ig MH Hadtáp Főcsoportfőnökség Közgazdasági és ellő. ov.
1991. június 1-ig MH ATFCSF-ség Gazdálkodási Csoportfőnökség csf. h
1992. januárjáig MH ATFCSF-ség Gazdálkodási Csoportfőnökség mb. csf.
1996. augusztus 31-ig MH ATFCSF-ség Gazdálkodási Csoportfőnökség csf.
1997. augusztus 31-ig MN ATFCSF-ség főcsf. I. h
1999. december 30-ig MN Logisztikai Főigazgatóság főigazgató